

Justas NAMAVIČIUS
Lietuvos teisės instituto
vyresnysis mokslo darbuotojas

ATSIŽVELGIMAS Į UŽSIENIO VALSTYBĖS TEISMO APKALTINAMĄJĮ NUOSPRENDĮ NAGRINĖJANT NAUJĄ BAUDŽIAMĄJĄ BYLĄ LIETUVOJE

Straipsnyje aptariami klausimai, kuomet ir kiek Lietuvos teismas gali atsižvelgti į ankstesnį apkaltinamąjį nuosprendį, kuris buvo priimtas užsienio valstybės teismo to paties asmens atžvilgiu. Šie aspektai yra aktualūs skiriant naują bausmę ar atleidžiant nuo baudžiamosios atsakomybės, rečiau – procesiniais aspektais ar materialiuųjų veikos požymių aiškinimo klausimais. Ypatingas dėmesys skiriamas Tarybos pamatinio sprendimo 2008/675/TVR įgyvendinimui Lietuvoje, taip pat probleminiams bausmių bendrinimo klausimams.

ĮVADAS

Nagrinėjant baudžiamąją bylą neretai tenka atsižvelgti į ankstesnes asmens nusikalstamas veikas, pavyzdžiui, paskiriant bausmę ar subendrinant ją su ankstesne, atleidžiant nuo baudžiamosios atsakomybės ar sprendžiant dėl veikų senaties. Šiame straipsnyje aptariami dogmatiniai klausimai, kuomet ir kiek Lietuvos teismas gali atsižvelgti į ankstesnį apkaltinamąjį nuosprendį, kuris buvo priimtas užsienio valstybės teismo. Tematika tampa aktuali tuomet, jeigu teismai nagrinėja skirtingas asmens veikas, taigi ji nėra tiesiogiai susijusi su *non bis in idem* principo taikymu (nors tai, kad ankstesnis teistumas gali lemti kaltinamojo padėties apsunkinimą naujoje byloje, *non bis in idem* principo požiūriu nėra savaimė suprantamas dalykas). Taip pat atsižvelgimas į užsienio valstybės teismo nuosprendį nėra priskirtinas teisinės pagalbos sričiai. Nors nacionalinis teismas tam tikra apimtimi integruoja užsienio valstybės teismo konstatuotus faktus į naują nuosprendį, jis apsiriboja tik atsižvelgimu į juos. Kitaip negu tarptautinėje teisinėje pagalboje, užsienio valstybės nuosprendžio vykdymas nėra perimamas, ir –

svarbiausia – pirmasis nuosprendis negali būti peržiūrimas ar kitaip kvestionuojamas. Trumpai tariant, nacionalinė valstybė įgyvendina tik savo justicijos interesus ir neteikia pagalbos svetimos jurisdikcijos įgyvendinimui. Todėl atskira užsienio valstybės nuosprendžio pripažinimo procedūra, juo labiau kitos valstybės prašymu, nėra vykdoma¹.

Lietuvos teismų praktikoje dėl užsienio valstybės teismo nuosprendžio pripažinimo yra kilę diskutuotinių aspektų, ypač dėl bausmių subendrinimo esant veikų daugetui pagal Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso² (toliau – BK) 63, 64 straipsnius. Šiame kontekste įdomu ir tai, kad Europos Sąjungos Teisingumo Teismas (toliau – ESTT) 2017 m. rugsėjo 21 d. panašiu klausimu priėmė prejudicinį sprendimą byloje *Trayan Beshkov./Sofijska gradska prokuratura*³. Straipsnyje, be kita ko, bus pakomentuotas ir šis sprendimas, aptariant jo įtaką Lietuvos teisei.

Straipsnio struktūra yra tokia: pirmajame skyriuje bus pateikiama teisės šaltinių apžvalga ir aptariamoms bendros teistumo užsienio valstybėje pasekmės, antrajame sistemiškai nagrinėjami atskiri aspektai, kaip sankcijų skyrimo ypatumai, ypač bausmių bendrinimas, atleidimas nuo baudžiamosios atsakomybės, pabaigoje fragmentiškai – proceso bei materialiosios nusikalstamų veikų konkurencijos klausimai. Straipsnis baigiamas išvadomis.

I. BENDRI KLAUSIMAI

Tarptautinėje teisėje atsižvelgimas į užsienio valstybės teismo nuosprendžius yra numatytas 1970 m. Europos konvencijoje dėl tarptautinio baudžiamųjų nuosprendžių pripažinimo⁴ (56, 57 str.), tačiau vienoks ar kitoks įtvirtinimas nacionaliniais įstatymais paliekamas sutarties valstybių nuožiūrai. Literatūroje teigiama, kad šia nuostata tiesiog buvo įteisinta jau iki tol egzistavusi teismų praktika tam tikrais aspektais (pvz., sprendžiant apie bausmės skyrimą esant pakartotinumui) atsižvelgti į užsienio valstybės teismo nuosprendžius⁵. Tuo tarpu didesnę reikšmę šiam institutui suteikė 2008-07-24

¹ Pal. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas, 2017-09-21, C-171/16 – *Trayan Beshkov./Sofijska gradska prokuratura*. Kitos nuomonės *Zeder F. Vorabentscheidungsersuchen des Rayonen Sad (Bezirksgericht) Sofia im Verfahren über die Bildung einer Gesamtfreiheitsstrafe über Trayan Beshkov*, C-171/16, *Journal für Strafrecht*, 2017/1, p. 71: ES teisė savaime nenustato, kokią nacionalinę procedūrą valstybė narė gali taikyti; tik užsienio valstybės prašymas nėra tikslingas.

² Valstybės žinios, 2000-10-25, Nr. 89-2741.

³ C-171/16 (toliau cit. – *Beshkov*).

⁴ Valstybės žinios, 1997-11-07, Nr. 101-2551.

⁵ *McClea D.* (ed.). *International Co-operation in Civil and Criminal Matters*. Third Edition. Oxford University Press, 2012, p. 330.

Tarybos pamatinis sprendimas 2008/675/TVR dėl atsižvelgimo į apkaltinamuosius nuosprendžius Europos Sąjungos valstybėse narėse naujose baudžiamosiose bylose⁶ (toliau – PS arba pamatinis sprendimas), kuris Europos Sąjungos valstybėms narėms yra įpareigojantis.

Šis teisės aktas, įgyvendinantis abipusio pripažinimo principą⁷, remiasi dviem pagrindinėmis mintimis: pirmą, tai *lygiavertiškumo principas*, kuris reiškia, kad užsienio valstybės teismo apkaltinamojo nuosprendžio teisinės aplinkybės turi būti prilyginamos nacionalinio teismo nuosprendžio aplinkybėms tiek (ir tik tiek), kiek teismas atsižvelgtų į ankstesnius nacionalinius apkaltinamuosius nuosprendžius pagal nacionalinę teisę (PS 3 str. 1 d.⁸). Antra svarbi taisyklė yra *nesikišimo principas*: atsižvelgimas negali reikšti, jog ankstesnis užsienio valstybės nuosprendis būtų kaip nors peržiūrimas ar juo labiau keičiamas (PS 3 str. 3, 4 d.). Tai išplaukia iš tarptautinio nesikišimo principo, kuris draudžia (nepageidaujamą) intervenciją į svetimų valstybių jurisdikciją. Pamatinio sprendimo dėl atsižvelgimo 3 str. 3 d. atitinkamai nurodoma, jog „atsižvelgimo į ankstesnius kitose valstybėse narėse priimtus apkaltinamuosius nuosprendžius, kaip numatyta 1 dalyje, pasekmės negali būti ankstesnių apkaltinamųjų nuosprendžių ir visų su jų vykdymu susijusių sprendimų užprotstavimas, panaikinimas ar peržiūrėjimas naują bylą nagrinėjančioje valstybėje narėje“. Panašiai byloja ir PS 6 konstatuojamoji dalis: „<...> šio pamatinio sprendimo tikslas nėra vienoje valstybėje narėje priimto teismo sprendimo vykdymas kitoje valstybėje narėje.“ Taigi čia nubrėžiama skirtis nuo baudmės vykdymo perėmimo kaip teisinės pagalbos formos.

Pažymėtina, kad pamatinio sprendimo taikymo sritis apima *visą* baudžiamąjį procesą, pradedant ikiteisiniu tyrimu ir baigiant apkaltinamojo nuosprendžio vykdymu (PS 3 str. 2 d.).

Lietuvoje šis pamatinis sprendimas buvo *expressis verbis* įgyvendintas BK 27 ir 97 straipsnių pakeitimais⁹. Tad sprendamas apie teistumo pasekmes (pvz., baudmės skyrimas, atleidimas nuo baudmės ar baudžiamosios atsakomybės, pavojingas recidyvas) nacionalinis teismas atsižvelgia ir į užsienio valstybės teismo apkaltinamąjį nuosprendį. Reikia pažymėti, kad nors įstatymas buvo priimtas įgyvendinant minėtą

⁶ OL L 220, 15.8.2008, p. 32.

⁷ Įtvirtintas Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 82 str. 1 d. (OL C 326, 26.10.2012, p. 1); netiesiogiai ankstesnės Europos Sąjungos sutarties 29–34 str. (OL C 325, 24.12.2002, p. 5).

⁸ Taip pat 5 konstatuojamoji dalis.

⁹ Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 7, 8, 27, 60, 95, 97, 151, 151-1, 153, 162, 307, 308, 309 straipsnių ir priedo pakeitimo ir Kodekso papildymo 100-1, 100-2, 152-1, 251-1 straipsniais įstatymas // TAR, 2014-03-24, Nr. 3404.

pamatinį sprendimą, įstatymų leidėjas neapsiribojo Europos Sąjungos valstybių narių teismais, tačiau įtraukė visas užsienio valstybes, taip sukurdamas ganėtinai plačią nuostatą. Be to, BK 97 straipsnyje numatytas teistumo pasekmių sąrašas, dėl kurių privaloma atsižvelgti į užsienio valstybės teismo nuosprendį, nėra baigtinis, tačiau apima visus baudžiamojo persekiojimo bei bausmių vykdymo aspektus. Tai netiesiogiai patvirtina įstatymo leidėjo motyvai, jog įstatymų keitimų ten, kur jis nematė prieštaravimų pamatiniam sprendimui, tiesiog buvo atsisakyta kaip netikslingų¹⁰.

Kita vertus, atsižvelgimas į užsienio valstybių nuosprendžius turi ir savo ribas ir, lygiai kaip ir abipusio pripažinimo principas, tiek dėl skirtingų valstybių bausmių sistemų, tiek dėl baudimo kultūros ne visuomet gali ištesėti savo pažadus. Pirma, jau minėta, yra lygiavertiškumo taisyklė, kad atsižvelgimas yra įmanomas tik tiek, kiek į analogišką bylą būtų galima atsižvelgti grynai nacionaliniame kontekste. Tai yra natūralu, nes teismas jau vien dėl teisėtumo principo gali taikyti tik tokias pasekmes, kokios numatytos baudžiamajame įstatyme. Antra riba yra užsienio ir nacionalinės valstybių teisinių sistemų palyginamumas. Į tai atsižvelgiama BK 97 str. 9 d., kuri greta abipusio baudžiamumo reikalavimo bei minimalaus asmens atsakomybės amžiaus, panašiai kaip teisinėje pagalboje, numato ir bendrą *ordre public* taisyklę, jog atsižvelgimas į apkaltinamąjį nuosprendį yra neleistas, jeigu tai pažeistų asmens pagrindines laisves. Praktinio šios nuostatos taikymo kol kas matyti neteko; pavyzdys galėtų būti situacija, jei kaltinamojo nenaudai būtų atsižvelgiama į nuosprendį, kuris buvo priimtas sąžiningo proceso principus šturkščiai pažeidžiančiame bylos nagrinėjime ar pan. Taigi aspektai būtų panašūs kaip ir teisinėje pagalboje.

Kiek galimybė atsižvelgti į užsienio valstybės apkaltinamąjį nuosprendį bus palanki ar nepalanki nuteistajam, priklauso nuo konkrečios bylos aplinkybių. Pirmiausia šis institutas buvo kuriamas prevenciniais sumetimais, kad skiriant bausmę būtų galima (sunkinančiai) atsižvelgti į ankstesnį teistumą ar teistumus užsienio valstybėje¹¹. Tačiau jeigu pagal šias nuostatas yra galimas ir bendrinimas su užsienio teismo paskirta bausme, tuomet pripažinimo principas asmeniui gali būti ir teisiškai palankus. Literatūroje galima rasti nuomonę, jog pamatiniu sprendimu dėl atsižvelgimo tam tikra prasme buvo „papildytas“ *non bis in idem* principas: taip, kaip nacionalinė valstybė, vykdydama baudžiamąjį persekiojimą, turi atsižvelgti į užsienio valstybės institucijos sprendimą, galutinai užbaigiantį bylą, taip ir bendrinant bausmes turi

¹⁰ Pal. Lietuvos Respublikos Teisingumo ministerija, Tarybos pamatinio sprendimo 2008/675/TVR ir Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 7, 25, 26, 27, 97, 196, 197, 217, 218, 250, 2501, 251, 252, 253, 254, 256, 2571, 267, 2671, 270, 2701, 271, 2771, 288, 295, 310 straipsnių ir kodekso priedo pakeitimo ir papildymo bei kodekso papildymo 2241, 2491, 2502, 2503, 2504, 2505, 2521 ir 2702 straipsniais įstatymo projekto atitikties lentelė, 2010-12-23, Nr. 10-2028-04.

¹¹ Plg. pamatinio sprendimo 1 ir 2 konstatuojamąsias dalis.

būti atsižvelgiama į užsienio valstybės teismo nuosprendį, vadovaujantis tais pačiais teisiniais kriterijais, kaip tai būtų daroma „grynai“ nacionaliniame procese. Kitaip asmuo, įgyvendindamas savo teisę į laisvą judėjimą, nukentės dėl visiško sankcijų sudėjimo, kuris nebūtų vykdomas nacionaliniame kontekste¹². Tiesa, nei pagrindų sprendimo tekstas, nei teismų praktika šiuo požiūriu nėra vienareikšmiai¹³.

II. ATSKIRI KLAUSIMAI

II.1. Teistumo nustatymas

Pirma sąlyga, reikalinga atsižvelgimui, yra ES arba kitos užsienio valstybės įsiteisėjęs teismo¹⁴ nuosprendis (BK 97 str. 1 d.). Taip pat už atitinkamą veiką neturėtų būti išnykęs teistumas. Tai reiškia, jog į užsienio šalies apkaltinamąjį nuosprendį (nepriklausomai nuo užsienio teisės) bet koku atveju neatsižvelgiama, jeigu teistumas pagal Lietuvos Respublikos teisę už atitinkamą veiką (hipotetiškai „perkvalifikavus“ situaciją) būtų išnykęs. Tai savaime išplaukia iš lygiavertiškumo principo: ko negalėtume taikyti išskirtinai nacionaliniame kontekste, atitinkamai negalime taikyti ir transnacionalinėje byloje (pal. PS 3 str. 4 d.).

Tačiau lieka atviras klausimas, kaip spręsti priešingu atveju, jeigu teistumas pagal užsienio teisę jau būtų išnykęs ar panaikintas, tačiau pagal Lietuvos teisę – ne. Savaime teistumo institutas yra artimas bausmių skyrimo taisyklėms, tad vargu ar patektų į abipusio baudžiamumo taisyklės (BK 97 str. 9 d. 2 p.) taikymo sferą. Todėl užsienio valstybės teisė atsižvelgimui į nuosprendį (esant kitiems abipusio baudžiamumo elementams) šiuo požiūriu kaip ir nekliudytų. Kita vertus, pati atsižvelgimo taisyklė pagrįsta abipusio pripažinimo principu. Tačiau kaip mes galime „pripažinti“ nuosprendį, iš kurio pagal užsienio valstybės teisę nebekyla jokių teisinių pasekmių? Be to, kaip jau minėta anksčiau, atsižvelgimo institutas yra iš dalies giminingas *non bis in idem* principui – jeigu tam tikras teisinis procesas vienoje valstybėje yra galutinai „baigtas“, kitos valstybės turi tai pripažinti. Dėl šių priežasčių manytina, kad teistumo faktas turi būti nustatomas taikant palankiausią teisę (*lex mitior*), tad į nuosprendį neturėtų būti atsižvelgiama ir tuomet, jei teistumas yra išnykęs (tik) pagal užsienio valstybės teisę.

¹² *Lagodny O. // Schomburg W. et al. Internationale Rechtshilfe in Strafsachen. 5. Aufl. München: C.H. Beck, 2012, p. 1061–1062.*

¹³ Apie tai – toliau, II.3.

¹⁴ Ne kitos institucijos, pal., LVAT 2016-12-19, Nr. A-2564-520/2016 – bauda, paskirta Švedijos muitinės tarnybos. Tiesa, numatyti atitinkamą nuostatą administracinių pažeidimų procese pamatinis sprendimas netrukdo, pal. 3 konstatuojamąją dalį.

Tiesa, Lietuvos teismų praktikai ši problema iš dalies yra greičiau teorinio pobūdžio, nes skiriant bausmę išnykęs teistumas vis dar gali būti vertinamas kaip asmenį apibūdinanti aplinkybė pagal BK 54 str. 2 d. 5 p. Tai – šiuo požiūriu nuosekliai – galiotų ir užsienio valstybės teismo nuosprendžio atveju¹⁵. Bendrosios dalies požiūriu ši praktika nėra teisinga, nes teistumas juk tam ir išnyksta, kad į jį daugiau nebebūtų atsižvelgiama. Tačiau tarptautinės arba ES teisės požiūriu lygiavertiškumo taisyklė yra išlaikoma: jei tokio aiškinimo laikomasi nacionaliniame kontekste, tuomet tokią nuostatą galima taikyti ir užsienio valstybės teismo nuosprendžio atžvilgiu.

II.2. Atleidimas nuo baudžiamosios atsakomybės. Sankcijos skyrimas

Į užsienio valstybės teismo nuosprendį iš esmės galima atsižvelgti tiek svarstant klausimą dėl atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės (pvz., ar veika padaryta pirmą kartą¹⁶, ar yra pagrindas manyti, kad asmuo nebedarys naujų nusikalstamų veikų¹⁷), tiek ir taikant sankcijos skyrimo taisyklės (pvz., vertinant kaltininko asmenybę¹⁸, veikos pakartotinumą¹⁹ ir pan.). Tas pats galioja ir sprendžiant klausimą dėl sąlyginio atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės²⁰, bausmės vykdymo atidėjimo²¹ ar lygtinio paleidimo iš įkalinimo įstaigos²², vertinant asmens elgesio prognozę. Tačiau tais atvejais, jeigu teismas dėl užsienyje padarytos veikos taiko atitinkamas teises pasekmes (pvz., panaikina bausmės atidėjimą), jis dėl atsakomybės už užsienyje padarytą veiką nesprensdžia²³.

Neaiškumų gali kilti tais atvejais, kai įstatymas formalizuotai nurodo į tam tikras nusikalstamų veikų formas, pvz., į veikos sunkumą atsižvelgiant į ankstesnį teismo nuosprendį sprendime dėl pavojingo recidyvo (BK 27 str. 2–5 d., 56 str. arba, pvz., taikant 38 str. 2–4 d.). Tarkim, užsienio valstybės teisė gali nežinoti formalios sunkumo laipsnių gradacijos, kokia ji numatyta BK 11 str., arba už atitinkamą nusikals-

¹⁵ Pal. LAT 2006-09-19, Nr. 2K-494/2006.

¹⁶ BK 39, 40 str. 2 d. 1 p., 93 str.

¹⁷ BK 38 str. 1 d. 4 p., 40 str. 2 d. 4 p.

¹⁸ BK 50 str. 3 d., 54 str. 2 d. 5 p., 88 str. 2 d., 91 str.

¹⁹ BK 55 str., BK 27 str. 1 d., 60 str. 1 d. 13 p.; BK 27 str. 2–5 d., 56 str.

²⁰ BK 38 str. 3, 4 d., 40 str. 7, 8 d.

²¹ BK 75 str. LapT 2015-05-15, Nr. 1A-263-150/2015; *Simanaitytė E.* Bausmės vykdymo atidėjimas ir aktualios jo problemos // *Teisė*, 2016, t. 98, p. 207.

²² Bausmių vykdymo kodekso (Valstybės žinios, 2002-07-19, Nr. 73-3084, toliau – BVK) 157 str.

²³ Plačiau apačioje, II.3.

tamą veiką nustatyti kitokias sankcijas, ar apskritai turėti kitonišką sankcijų sistemą (tarkim, bausmės dydį skaičiuoti nuo minimumo, ne nuo vidurkio). Pažymėtina, jog sankcijų skyrimo taisyklės savaime nepatenka į abipusio baudžiamumo taikymo sritį. Todėl tokių atvejų išsprendimas yra formaliai įmanomas, atitinkamą užsienio teismo išnagrinėtos nusikalstamos veikos epizodą hipotetiškai „perkvalifikuojant“ pagal nacionalinę teisę ir taip nustatant, kokių nusikaltimų kategorijai ši (ankstesnė) veika būtų priskirtina pagal Lietuvos baudžiamąjį kodeksą. Tačiau rezultatai netenkins tuomet, jei tiek bausmių sistemos, tiek baudimo kultūra radikalai skiriasi. Matyt, sprendžiant dėl abipusio baudžiamumo reikėtų atsižvelgti ne tik į tai, kaip atitinkamą poelgį užsienio valstybės teisė *vertina* (atsakymas tik dualistinis, todėl generalizuojantis), tačiau ir kaip jį *įvertina* (atsakymas laipsninis, individualizuojantis). Kita vertus, praktikoje tokia užduotis būtų labai sunkiai įgyvendinama, nes iš teisėjo reikalautų ganėtinai išsamių žinių apie jam svetimą teisinę sistemą. Daugių daugiausia, į ką gali atsižvelgti nacionalinis teismas, tai, tarkim, priimdamas sprendimą pagal BK 27 str. 3 d., kokia reali bausmė buvo paskirta užsienio valstybės teismo.

II.3. Bausmių bendrinimas

Gana sudėtingas klausimas, ar ir kiek užsienio valstybės teismo apkaltinamojo nuosprendžio atžvilgiu galima taikyti bausmių bendrinimą pagal BK 63 ir 64 str.

Bet kokių atvejų šių nuostatų taikymas yra įmanomas, kai Lietuva kitos valstybės prašymu perima bausmės vykdymą. Tai būtų savaime leistina užsienyje paskirtos bausmės konversijos pasekmė.

Dar lieka galimas savarankiškas baudžiamasis persekiojimas už užsienyje padarytą veiką (tuomet jau su „reguliariu“ bausmių subendrinimu pagal BK 63 arba 64 str.), tačiau tik su išlygomis, jog, pirma, tokiai veikai apskritai pagrindžiama Lietuvos jurisdikcija (BK 4–7 str.), ir, antra, toks nuosprendis neprieštaraus *non bis in idem* principui. Pastaruoju atveju naujas baudžiamasis persekiojimas neleistinas, jeigu bausmė pagal užsienio valstybės teismo nuosprendį yra visiškai atlikta²⁴.

Tuo tarpu bendrinti bausmes „tik“ atsižvelgiant į užsienio valstybės teismo apkaltinamąjį nuosprendį yra gerokai kebliau, nes pastarasis pagal šio instituto koncepciją privalo likti nepaliestas: disponuoti savo jurisdikcija gali tik pati užsienio valstybė, prašydama teisinės pagalbos.

Čia galima atskirti tokias situacijas, kurios – kol kas tik sąlygiškai – bus priskirtos

²⁴ ESTT 2014-05-27 byloje Nr. C-129/14 PPU – *Zoran Spasic* iš esmės pagrįstai paprieštavo argumentui, jog Chartijos 50 str. sudaro kliūtį baudžiamajam persekiojimui jau tada, kai kitoje valstybėje buvo priimtas galutinis apkaltinamasis nuosprendis, nepaisant klausimo, ar bausmė buvo įvykdyta, ar ne. Teismas nurodė, jog Šengeno sutarties 54 str., numatantis bausmės įvykdymo išlygą, yra Chartijos 50 str. garantiją pateisinamai ribojanti nuostata pagal Chartijos 52 str.

BK 63 arba 64 straipsnių taikymo atvejams:

(1) Asmuo nuteisiamas užsienio valstybėje, vėliau Lietuvoje; abi veikos padarytos prieš pirmąją bylą – BK 63 str. 9 d. situacija²⁵.

(2) Asmuo nuteisiamas Lietuvoje, vėliau užsienio valstybėje; abi veikos padarytos prieš pirmąją bylą – BK 63 str. 9 d. situacija²⁶.

(3) Asmuo, neatlikęs Lietuvos teismo nuosprendžiu paskirtos bausmės, yra nuteisiamas užsienio valstybės teismo už naują nusikalstamą veiką – BK 64 str. situacija.

(4) Lietuvos teismas atideda bausmės vykdymą²⁷ arba lygtinai paleidžia iš įkalinimo įstaigos²⁸, ir asmuo yra nuteisiamas užsienyje (priklausomai nuo užsienyje padarytos veikos momento, 63 str. 9 d. arba 64 str. situacija).

(5) Lietuvos teismas sąlygiškai atleidžia asmenį nuo baudžiamosios atsakomybės²⁹, ir jis užsienyje padaro naują nusikalstamą veiką, už kurią ten yra nuteisiamas – BK 63 str. situacija.

(6) Asmuo, neatlikęs užsienio valstybės nuosprendžiu paskirtos bausmės, padaro naują nusikalstamą veiką, už kurią yra teisiamas Lietuvoje – BK 64 str. situacija.

(7) Užsienio valstybės teismas priima vienokį ar kitokį sąlyginį nuosprendį, ir nauja nusikalstama veika padaroma Lietuvoje – BK 64 str. situacija.

Problemos sprendimui galima nubrėžti šias gaires. Pirminė skirtis daroma pagal tai, ar užsienio valstybės teismo paskirta bausmė buvo įvykdyta.

a. Užsienio valstybės teismo paskirta bausmė nėra (visiškai) atlikta

Visais anksčiau minėtais atvejais bausmių bendrinimas yra neįmanomas, jeigu užsienyje paskirta bausmė pagal užsienio valstybės teisę **nėra (visiškai) atlikta**. Neturint kitos valstybės prašymo, tai būtų draudžiamas užsienio teismo apkaltinamojo nuosprendžio kvestionavimas³⁰ – atlikus taip subendrintą bausmę, dėl *non bis in idem* principo užsienio valstybė nebegalėtų tęsti baudžiamąjį persekiojimą.

²⁵ Situacija nagrinėta *Kauno apygardos teismo*, 2017-02-17, Nr. 1-64-238/2009.

²⁶ Nagrinėta *Kauno apygardos teismo*, 2016-08-31, Nr. 1S-1082-290/2016; *Klaipėdos apygardos teismo*, 2017-09-08, Nr. T-71-380/2017.

²⁷ BK 75 str. 1 d. Nagrinėta *Kauno apygardos teismo*, 2017-05-04, Nr. 1S-345-594/2017.

²⁸ BVK 157 str.

²⁹ BK 38 str. 3, 4 d., 40 str. 4–8 d.

³⁰ PS 3 str. 3, 4 d. Taip pat plg. PS 14 konstatuojamoji dalis: „Teismo sprendimo ar jo vykdymo užprotestavimas apima, *inter alia*, situacijas, kai pagal antros valstybės narės nacionalinę teisę ankstesniu teismo sprendimu paskirta sankcija turi būti perimama arba įtraukiama į kitą sankciją, kuri tada turi būti veiksmingai įvykdyta, jeigu pirmas nuosprendis dar nebuvo įvykdytas arba jo vykdymas nebuvo perduotas antrai valstybei narei, <...>.“

Pavyzdžiui, 7-ame punkte minėtą situaciją sprendė *Panevėžio apygardos teismas*³¹: asmuo, lygtinai paleistas iš įkalinimo įstaigos Ispanijoje, prašė subendrinti Madrido teismo paskirtą bausmę su Utenos r. apylinkės teismo paskirta bausme pagal BK 64 str. – teismas teisingai nurodė, jog Lietuvos teismas negali panaikinti užsienio teismo sprendimo dėl lygtinio paleidimo, už jį paskirdamas realų laisvės atėmimą. Panašus atvejis neseniai buvo svarstomas Europos Sąjungos Teisingumo Teismo *Beshkov* byloje³²: *Beshkov* 2010 m. buvo nuteistas Austrijos Klagenfurto apygardos teismo 18 mėnesių laisvės atėmimo, atidedant 12 mėnesių bausmės vykdymą; bausmė, praėjus probacijos terminui, 2014 m. buvo konstatuota kaip įvykdyta. Tuo tarpu 2013 m. Sofijos apylinkės teismas jam paskyrė 12 mėnesių laisvės atėmimo bausmę už kitą nusikalstamą veiką. Sofijos apylinkės teismui iškilo klausimas, ar jis pagal Bulgarijos teisę galėtų subendrinti abi paskirtas bausmes, paskirdamas griežčiausią iš jų. ESTT teisingai nusprendė, jog nacionalinis teismas negali peržiūrėti ankstesnio – ir konkrečioje byloje jau įvykdyto – užsienio valstybės teismo nuosprendžio, panaikindamas tuo nuosprendžiu paskirtą bausmės vykdymo atidėjimą ir jį pakeisdamas realia laisvės atėmimo bausme. Pasak teismo, „turi būti atsižvelgta į tokius nuosprendžius, kokie jie buvo paskelbti“.

Panašu, kad kitos nuomonės šiuo požiūriu laikėsi *Kauno apygardos teismas* 2008-11-06 nuosprendyje³³, pagal BK 63 str. 9 d. subendrindamas Lietuvoje paskirtą bausmę su iš dalies atlikta bausme pagal ankstesnį Heilbrono žemės teismo (Vokietija) apkaltinamąjį nuosprendį³⁴. Beje, teismas tiesiogiai taikė pamatinį sprendimą, nors šis tuo metu nebuvo nei įgyvendintas, nei buvo pasibaigę įgyvendinimo terminai³⁵.

b. Užsienio valstybės teismo paskirta bausmė yra visiškai atlikta

Tuo tarpu jeigu užsienio teismo paskirta **bausmė yra visiškai atlikta** (tuomet nebus ir atitinkamo teisinės pagalbos prašymo), bent jau iš tarptautinės teisės perspektyvos kliūčių bausmių bendrinimui, ko gero, nekiltų, kadangi užsienio valstybės teismo nuosprendis nėra kvestionuojamas, kitaip tariant, į jį būtų atsižvelgiama taip, „koks jis buvo paskelbtas“.

Pats pamatinis sprendimas šį klausimą iš esmės palieka neišspręstą. Atitinkamos

³¹ 2017-04-06, Nr. 1-S-77-531/2017. Taip pat *Klaipėdos apygardos teismas*, 2017-09-08, Nr. T-71-380/2017, tiesa, šioje situacijoje apskritai paneigdamas PS dėl atsižvelgimo taikymą.

³² 2017-09-21, C-171/16.

³³ Nr. 1-168-348/08.

³⁴ Tiesa, konkrečioje situacijoje galėjo būti ir taip, kad buvo perimtas bausmės vykdymas, nes asmuo buvo vokiečių perduotas pagal Europos arešto orderį.

³⁵ Pal. LAT, 2010-07-02, Nr. 2K-366/2010.

nuostatos yra gana miglotos, nors, sprendžiant iš visko, teisės akto leidėjai problemą matė. Bet koku atveju nacionaliniam teismui nėra užginta, atsižvelgiant į konkrečios bylos aplinkybes, sušvelninti bausmę, vadovaujantis proporcingumo principu³⁶. Taip pat nacionalinė justicija yra kviečiama „kuo labiau vengti atitinkamam asmeniui taikyti mažiau palankias sąlygas nei tos, kurios būtų taikomos tuo atveju, jei tai būtų buvęs nacionalinis apkaltinamasis nuosprendis“³⁷. Tačiau kad ir kaip ten būtų, PS 3 str. 5 d. sakoma, kad:

„Jeigu teisės pažeidimas, dėl kurio nagrinėjama nauja byla, buvo padarytas prieš paskiriant arba visiškai įvykdžius ankstesnį nuosprendį, 1 ir 2 dalimis [dalys] nereikalauja iš valstybių narių skiriant bausmes taikyti nacionalinių taisyklių, kai, taikant šias taisykles užsienio šalyse priimtiems apkaltinamiesiems nuosprendžiams, būtų ribojamos teisėjo galimybės paskirti bausmę naujose bylose. Tačiau valstybės narės užtikrina, kad tokiais atvejais jų teismai, kita vertus, gali atsižvelgti į kitoje valstybėje narėje priimtus ankstesnius apkaltinamuosius nuosprendžius.“

Taigi čia PS iš esmės apibrėžia situaciją, panašią į BK 36 str. 9 d., ir, matyt, siekdamas kompromiso, sukuria šiokią tokį prieštaravimą tarp 1-ojo ir 2-ojo sakinio. Iš to galima spręsti, kad bausmių bendrinimas šiuo ir panašiais atvejais iš esmės yra paliekamas valstybių narių diskrecijai. Kita vertus, ESTT *Beshkov* byloje, be kita ko, konstatavo, jog pagrindų sprendimas galioja ir bausmių taikymo sričiai³⁸, taigi ten, kur įmanoma, į lygiavertiškumo principą turi būti atsižvelgiama.

Lietuvos baudžiamojo kodekso bausmių skyrimo taisyklės bendrinimo su užsienio valstybės teismo nuosprendžiu *expressis verbis* nenumato. Tačiau BK 97 str. iš esmės prilygina užsienio valstybės teismo nuosprendį nacionaliniam, o į teistumą teismas, be kita ko, „atsižvelgia skirdamas bausmę už naujos nusikalstamos veikos padarymą“ (1 d. 3 sak.). Vis dėlto aiškaus sprendimo nėra ir čia.

Praktikoje šis klausimas jau buvo iškilęs ne vienoje byloje; esminė teismų linija yra gana konservatyvi. Pavyzdžiui, baudžiamojoje byloje, 2016-08-31 nagrinėtoje *Kauno apygardos teismo*³⁹, asmuo buvo 2012-01-31 nuteistas Kėdainių rajono apylin-

³⁶ PS 9 konstatuojamoji dalis: „3 straipsnio 5 dalis turėtų būti, *inter alia*, aiškinama atsižvelgiant į 8 konstatuojamąją dalį tuo atveju, jei nacionalinis teismas, nagrinėdamas naujas baudžiamąsias bylas ir atsižvelgdamas į kitoje valstybėje narėje anksčiau priimtą nuosprendį, laikosi nuomonės, kad tam tikro dydžio bausmė paskirta neviršijant pagal nacionalinę teisę nustatytų bausmės ribų, būtų neproporcingai griežta pažeidėjui, atsižvelgiant į jo aplinkybes, ir jei bausmės tikslą galima pasiekti švelnesne bausme, nacionalinis teismas gali atitinkamai sumažinti bausmės dydį, jei tą patį būtų buvę galima padaryti išimtinai vietinių bylų atveju.“

³⁷ PS 8 konstatuojamoji dalis.

³⁸ 2017-09-21, C-171/16.

³⁹ Nr. 1S-1082-290/2016; ankstesnė instancija: Kėdainių r. apylinkės teismas, 2016-07-28, Nr. N1-8-

kės teismo pagal BK 135 str. ketveriems metams (2012-06-20 apeliacinės instancijos pakeista į trejus), nepradėjęs atlikti bausmės 2012-10-09 sulaukytas Latvijoje, o 2015-01-08 nuteistas Latvijos Balvų r. apylinkės teismo už kvalifikuotą vagystę dvejiems metams ir dviem mėnesiams, bausmę, įskaitant kardomąjį kalinimą, atliko; vėliau perduotas Lietuvai pagal Europos arešto orderį. Nuteistasis paprašė subendrinti bausmes pagal BK 63 str. 9 d. ir įskaityti Latvijoje atliktą bausmę bei kardomąjį kalinimą. Apygardos teismas, kaip ir pirmoji instancija, atmetė prašymą motyvuodamas tuo, kad bausmių bendrinimas yra įmanomas tik perimant bausmės vykdymą, kitaip būtų apeita užsienio valstybės prerogatyva prašyti (arba neprašyti) teisinės pagalbos. Taip pat įgyvendinant PS 2008/675/TVR buvo padaryti tik BK 27 ir 97 straipsnių pakeitimai, tačiau atitinkamos nuostatos bausmių bendrinimo taisyklėse numatyta nebuvo. Be to, apkaltinamasis teismo nuosprendis Lietuvoje buvo priimtas anksčiau nei Latvijos teismo nuosprendis⁴⁰.

Tačiau kitaip bendrinimo klausimą 2017-02-17 išsprendė *Kauno apygardos teismas*⁴¹: asmuo 2007-11-06 buvo nuteistas Nyderlandų Hertogenboso teismo laisvės atėmimu dvejiems metams ir šešioms mėnesiams, o 2009-02-21 Kauno apygardos teismo – vienuolikai metų laisvės atėmimo. Nuteistasis paprašė subendrinti bausmes pagal BK 63 str. 9 d. Teismas nutarė, jog dėl PS 3 str. 1 d. nustatyto lygiavertiškumo principo bausmės turėtų būti bendrinamos. Teismas iš dalies sumažino Olandijoje paskirtą bausmę ir paskyrė galutinę dvylikos metų laisvės atėmimo bausmę. Toks dalinis sudėjimo būdas gali būti palankus nuteistajam, nes, konkrečiu atveju į galutinę bausmę pagal BK 63 str. 9 d. įskaičius iš dalies sumažintą užsienyje atliktą bausmę, nuteistajam liktų kalėti ne vienuolika, tačiau devyneri metai ir šeši mėnesiai⁴².

Sprendžiant šią problemą, reikėtų pradėti nuo pagrindinio klausimo: ar nacionalinis teismas, bendrindamas Lietuvoje paskirtą bausmę su užsienio valstybės teismo bausme (o ypač jeigu ši būtų keičiama), kvestionuotų pastarosios jurisdikciją, taip pažeisdamas tarptautinį nesikišimo principą? Tuo atveju, jeigu užsienio valstybės teismo paskirta bausmė yra galutinai įvykdyta, manytina, kad ne. Atsižvelgdama į užsienio valstybės teismo nuosprendį nacionalinė valstybė taiko tik savo teisę, tačiau svetimo nuosprendžio neliečia. Situacija šiuo požiūriu nedaug kuo skiriasi nuo

188/2012. Panašiai: Kauno apygardos teismas, 2017-05-04, Nr. 1S-345-594/2017 – bausmė nebendrinama su Belgijoje atliktu laisvės atėmimu.

⁴⁰ Dėl laiko argumento panašiai Klaipėdos apygardos teismas, 2017-09-08, Nr. T-71-380/2017, tiesa, situacijoje, kai užsienyje paskirta bausmė dar nebuvo visiškai atlikta.

⁴¹ Nr. 1-64-238/2009.

⁴² Skaičiavimas, neatsižvelgus į galimą kardomojo kalinimo laiką. Kardomojo kalinimo klausimą reikėtų spręsti taip: Lietuvoje atliktas laikas įskaitomas bet kokiu atveju, kardomasis kalinimas užsienio valstybėje tik tuomet, jei jis nebuvo įskaitytas į kitos valstybės teismo paskirtą bausmę.

non bis in idem principo taikymo, kuomet įvykdytas užsienio valstybės apkaltinamasis nuosprendis tampa procesine kliūtimi naujam baudžiamajam persekiojimui Lietuvoje: į jį yra tik atsižvelgiama.

Dėl šios priežasties nėra svarus anksčiau minėtas teismų argumentas, esą bausmių bendrinimu būtų apeinama teisinės pagalbos procedūra, kitaip tariant, ji būtų teikiama, nors „niekas neprašė“. Jeigu liksime ties pastarąja *Kauno apygardos teismo* byla: daliniu bausmės sumažinimu teismas nuosprendžio, priimto Hertogenbose, nepakeitė: koks jis buvo paskelbtas, toks buvo ir įvykdytas. Beje, įvykdytos bausmės atveju užsienio valstybė nelabai turės priežasčių, kodėl ji turėtų prašyti teisinės pagalbos (klausimas: kokios?). Jurisdikcijos požiūriu galima svarstyti hipotetines problemas, jei ateityje dėl vienų ar kitų priežasčių Nyderlandų justicijai vėlgi tektų atsižvelgti į minėtą *Kauno apygardos teismo* sprendimą. Tačiau formaliai nesikišimo principas ir čia liktų išlaikytas, nes atsižvelgiama būtų vėlgi tik į Lietuvos teismo nuosprendį, priimtą pagal atitinkamus nacionalinius įstatymus.

Taip pat ir ta aplinkybė, kad bendrinimas su užsienio valstybės teismo nuosprendžiu nėra numatytas bausmių skyrimo taisyklėse, savaime nėra nei argumentas „už“, nei „prieš“ tokio bendrinimo taikymą. Europos Sąjungos teisės aktus galima įgyvendinti ir be pažodinio „perkėlimo“ į nacionalinę teisę⁴³, jeigu atitinkamas taikymas nepažeistų teisėtumo principo. Tad čia, ko gero, labiau reiktų klausti, kiek toks bendrinimas, atsižvelgiant į pagrindų sprendime įtvirtintą lygiavertiškumo principą, teisiškai yra įmanomas.

Esminė mintis būtų ši: jeigu jau pamatinis sprendimas ėmėsi prilyginti užsienio valstybės teismo apkaltinamuosius nuosprendžius nacionaliniams, tuomet nebūtų teisinga atsižvelgti tik į tokias pasekmes, kurios yra nepalankios kaltinamajam (pvz., recidyvas). Tad jeigu, „iš kitos pusės“, BK 63, 64 str., be kita ko, numato ir taisyklės, kuriomis siekiama išvengti pernelyg didelių bausmių, siekiant adekvataus balanso rūšioms recidyvo pasekmėms, bausmių bendrinimas iš esmės turėtų būti įmanomas, kiek tai leidžia nacionalinė teisė ir kiek tai nekvestionuotų užsienio valstybės teismo sprendimo.

Kita vertus, visiška lygybė lieka nepasiekiamą, nes bendrinimo taisyklių taikymas ar netaikymas priklausys nuo daugybės atsitiktinumų, pvz., bausmės atlikimo / neatlikimo faktas ar teisinės galimybės bendrinti bausmes. Tačiau kadangi jau pats atsižvelgimo institutas savaime užprogramuoja atsitiktinius rezultatus (ir čia kyla klausimas, kiek atitinkamas normavimas apskritai buvo prasmingas), tai neturėtų būti kontrargumentas *lex mitior* taisyklės taikymui.

Todėl manytina, kad bausmių bendrinimas tais atvejais (1), kai užsienio valstybės paskirta bausmė yra visiškai atlikta, iš esmės yra įmanomas.

⁴³ Pvz., dėl senaties taikymo LAT 2016-06-16, Nr. 2K-7-2-699/2016.

Čia dar reikėtų išspręsti klausimą, ar situacija pasikeičia tuomet, jeigu Lietuvos teismo apkaltinamasis nuosprendis buvo priimtas anksčiau negu užsienio valstybės teismo, taigi, prieš atlikdamas bausmę Lietuvoje, nuteistasis dar suspėjo „pabuvoti“ užsienyje⁴⁴. Jeigu abi veikos padarytos prieš pirmąjį Lietuvos teismo nuosprendį, turėtumėme BK 63 straipsnio 9 dalies situaciją⁴⁵ ([2], [4]), jeigu nauja veika (užsienio valstybėje) padaryta po pirmojo („lietuviško“) nuosprendžio – BK 64 straipsnio ([3], [4]). Čia praktikoje teigiama, jog esą galima bausmių bendrinimo klausimą jau turėjo išspręsti užsienio valstybės teismas, kuriam ir derėjo taikyti pagrindų sprendimo nuostatas⁴⁶. Tačiau ar tikrai laiko klausimas šiuo požiūriu yra lemiamas? Užsienio valstybės teismas bausmių nebendrins jau vien dėl to, kad bausmė Lietuvoje dar nebuvo įvykdyta. Taigi čia (jeigu iš Lietuvos pusės nebuvo teisinės pagalbos prašymo) praktika kelia „reikalavimą“, kuris dėl PS 3 str. 1 d. įtvirtinto nesikišimo principo yra nuo pat pradžių neįgyvendinamas. Be to, ką daryti ar nedaryti užsienio valstybės teismui, nėra Lietuvos jurisdikcijos sprendimas – mes galime spręsti tik savo teismuose kylančias procesines situacijas. Tad jei užsienio valstybės teismo nuosprendis dėl įvykdytos bausmės nėra kvestionuojamas, bausmę bendrinti galima nepriklausomai nuo to, ar Lietuvos teismo nuosprendis buvo „pirmesnis“, ar ne.

Analogiškai spręstini ir atvejai, jei Lietuvos teismas buvo atidėjęs bausmės vykdymą arba lygtinai paleidęs asmenį iš įkalinimo įstaigos, ir užsienyje padaroma nauja nusikalstama veika (4): teismas, (be kita ko) atsižvelgdamas į teistumą užsienio valstybėje, gali panaikinti atitinkamą sprendimą dėl Lietuvoje padarytos nusikalstamos veikos. Bausmių bendrinimas pagal BK 64 str. ir čia lieka įmanomas, tačiau tik tais atvejais, jeigu užsienyje paskirta bausmė buvo visiškai įvykdyta.

Sąlygiškai atleidus asmenį nuo baudžiamosios atsakomybės (5), bausmė turi būti bendrinama taikant BK 63 str. 9 d. analogiją⁴⁷, „pirmajai bylai“ prilyginant užsienio valstybės teismo nuosprendį. Tiesiogiai taikyti BK 63 str., kitaip negu nacionaliniame kontekste, neišeina, kadangi užsienyje jau buvo priimtas apkaltinamasis nuosprendis. Tačiau BK 64 str. taip pat nėra tinkamas, kadangi jis apima tik bausmės vykdymo, bet ne sąlyginio atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės atvejus. Todėl taikyti mažiau palankias jo pasekmes nuteistajam nebūtų teisinga.

Atvirkštinėje situacijoje, jei, neatlikus užsienio valstybės teismo paskirtos baus-

⁴⁴ Kauno apygardos teismas, 2016-08-31, Nr. 1S-1082-290/2016; Kauno apygardos teismas, 2017-05-04, Nr. 1S-345-594/2017.

⁴⁵ Pvz., Kauno apygardos teismas, 2016-08-31, Nr. 1S-1082-290/2016; Klaipėdos apygardos teismas, 2017-09-08, Nr. T-71-380/2017.

⁴⁶ Klaipėdos apygardos teismas, 2017-09-08, Nr. T-71-380/2017.

⁴⁷ Jei analogijos taikymas adresatui palankus, ji galima ir baudžiamojoje teisėje.

mės, nauja veika padaroma Lietuvoje ([6], [7]), bendrinimas pagal BK 64 str. tekstą („neatlikus bausmės“) be bausmės vykdymo perėmimo nėra įmanomas. Tas pats galioja ir situacijoje, jau minėtoje ESTT *Beshkov* byloje⁴⁸, kai užsienio valstybės sąlyginis sprendimas dėl vieno ar kitų priežasčių nebuvo atšauktas, ir bausmė, praėjus probacijos laikotarpiui, yra laikoma įvykdyta – galimam bausmių bendrinimui nelieka teisinio pagrindo, nes antraip tektų pakeisti pirmojo nuosprendžio turinį.

Ypač sunkiais atvejais (pvz., užsienyje paskirta itin didelė bausmė) svarstytinas bausmės sušvelninimas, galbūt ir taikant BK 54 str. 3 d., juo labiau kad grynai nacionaliniame dviejų „lietuviškų“ nuosprendžių kontekste BK 64 str. taikymas savaime būtų buvęs įmanomas.

Reikia pažymėti, kad bausmių subendrinimui gali kilti ir kitokių teisinių kliūčių, tarkim, dėl skirtingų sankcijų sistemų ar paskirtos bausmės ypatumų (pvz., pagal BK 65 str. 2 d. baudos bausmės keitimas nėra įmanomas). Papildomų problemų gali kelti ir naujais BK 63, 64 straipsnių pakeitimais⁴⁹, kuriuose numatoma, jog taikydamas dalinį bausmių sudėjimą teismas turi nurodyti „pridedamų bausmės dalių parinkimo motyvus“, ir bausmė negali būti mažesnė, nei atitinkamos bausmės rūšies minimalus dydis. Tais atvejais, jei ta „dalis“ būtų užsienio teismo paskirta bausmė, Lietuvos teismas turėtų atitinkamai identifikuoti skyrimo pagrindus (nors „dalių motyvų“ suieškojimo problemos vargu ar skirsis nuo grynai nacionalinių bylų).

Šiame kontekste gana paradoksalius rezultatus lemtų ir BK 97 straipsnio 9 d. 2 p. nustatytas abipusio baudžiamumo reikalavimas. Tais atvejais, kai ši nuostata sunkina asmens teisinę padėtį, ji yra nuosekli, tačiau, esant potencialiai palankesnei bausmių bendrinimo situacijai, jos tektų atsisakyti kaip tik tuomet, jei užsienyje padaryta veika pagal Lietuvos įstatymus nebūtų nusikalstama. Čia, kaip ir kitais teisinių kliūčių atvejais, siekiant išlaikyti lygybės principą, belieka bausmės sušvelninimas ar BK 54 str. 3 d. taikymas, jei papildomos bausmės vykdymas, atsižvelgiant į visas bylos aplinkybes, pagal savo sunkumą pasirodytų neteisingas.

c. Rezultatai

Taigi, atsižvelgiant į jau minėtas situacijas, galima suformuluoti tokius sprendimus:

(1)–(2) ir (4) punktuose išdėstytais atvejais, nesant kitų teisinių kliūčių, bausmių

⁴⁸ 2017-09-21, C-171/16.

⁴⁹ Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 43, 47, 54, 62, 63, 64, 68-1, 68-2, 71, 75, 90, 226 ir 227 straipsnių pakeitimo įstatymas, Nr. XIII-653 // TAR, 2017-10-05, Nr. 15859. – Čia esama abejonių, ar įstatymų leidėjas šia konjunktūrine reforma apskritai siekė bent kiek nuoseklesnės koncepcijos. Pereiti prie „talioniškos“ visiško bausmių sudėjimo represijos buvo nelabai patogu, tačiau pernelyg „nusipiginti“ vėlgį nesinorėjo. Praktikoje ši eklektika tik sukurs bereikalingų papildomų problemų. Apie visą įstatymą žr.: *Sakalauskas G., Namavičius J.* Išvada įstatymo projektui Nr. XIIP-1066 // Teisės e-aktualijos, 2017/2018, Nr. 14 (netrukus pasirodys).

bendrinimas pagal BK 63 str. 9 d. iš esmės yra įmanomas, jeigu užsienio valstybės teismo paskirta bausmė buvo visiškai įvykdyta.

Bendrinimas pagal BK 64 str. yra galimas (3) situacijoje, jeigu, neatlikus Lietuvoje paskirtos bausmės, nauja veika padaroma užsienyje, ir užsienio valstybės teismo paskirta bausmė buvo visiškai įvykdyta.

Atitinkamai įmanomas ir bausmių bendrinimas pagal BK 64 str., Lietuvos teismui atšaukus ankstesnį sprendimą dėl bausmės vykdymo atidėjimo ar lygtinio paleidimo (4) bei, taikant BK 63 str. 9 d. analogiją, atšaukus sąlyginį atleidimą nuo baudžiamosios atsakomybės (5) dėl užsienyje padarytos veikos, tačiau visais atvejais tik tuomet, jeigu užsienyje paskirta bausmė buvo visiškai atlikta.

Bendrinimas yra negalimas atvirkštinėje situacijoje, jeigu, neatlikus užsienyje paskirtos bausmės, nauja veika yra padaroma Lietuvoje ([6], [7]).

II.4. Kiti aspektai

Kadangi pamatinio sprendimo taikymo sritis apima visą baudžiamąjį persekiojimą, į užsienio valstybės nuosprendį galima atsižvelgti ir tam tikrais *procesiniais aspektais*. Tai galioja taikant senaties nuostatas (pvz., jei senaties eiga nutrūksta dėl užsienio valstybėje padarytos nusikalstamos veikos)⁵⁰; atsižvelgiant į buvusį teistumą vertinant suėmimo kriterijus⁵¹, sprendžiant apie bylos nutraukimą esant kelioms skirtingo sunkumo nusikalstamoms veikoms⁵², pateikiant duomenis apie buvusį teistumą justicijos raštuose⁵³. Tuo tarpu dėl nesikišimo principo procesinis apskundimas yra įmanomas tik Lietuvoje priimto justicijos sprendimo atžvilgiu.

Literatūroje iki šiol menkai nagrinėtas klausimas, kiek į užsienio valstybėje padarytą veiką galima atsižvelgti aiškinant *materialiuosius nusikalstamos veikos požymius*, ypač sprendžiant veikų konkurencijos aspektus⁵⁴. Klausimas yra įdomus tik tokiais atvejais, jei užsienyje ir Lietuvoje padarytos veikos nesudaro tos pačios procesinės veikos (kitaip galioja *non bis in idem* principas). Baudžiamojo įstatymo galiojimo erdvėje taisyklės veikų konkurencijos klausimų nesprensdžia ir savaime

⁵⁰ BK 95 str. 8 d., 96 str. 4 d. LAT 2012-05-22, Nr. 2K-274/2012 (tiesa, dar neįgyvendinus pagrindų sprendimo); LAT 2016-06-16, Nr. 2K-7-2-699/2016.

⁵¹ Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 122 str. (Valstybės žinios, 2002-04-09, Nr. 37-1341; toliau – BPK).

⁵² BPK 213 str.

⁵³ BPK 219, 265, 304, 427 str.

⁵⁴ P vz., *Schnorr v. Carolsfeld L.* Die mitbestrafte Nachtat im internationalen Strafrecht, in: Lüttger, H. u.a. (Hrsg.), Festschrift für Ernst Heinitz zum 70. Geburtstag, Berlin: Walter de Gruyter, 1972, p. 765–775.

gali „užprogramuoti“ paralelių dviejų ar daugiau valstybių baudžiamąją jurisdikciją. Tačiau tais atvejais, jei viena nusikalstama veika materialiais požymiais susijusi su kita, į užsienio valstybės apkaltinamąjį nuosprendį reikia atsižvelgti. Pavyzdžiui, asmuo, užsienyje nuteistas už vagystę, negalės būti traukiamas baudžiamojon atsakomybėn dėl nusikalstamu būdu įgyto turto realizavimo Lietuvoje (BK 189 str.). Atskiri klausimai priklauso specialiajai daliai.

IŠVADOS

1. Atsižvelgimas į užsienio valstybės teismo apkaltinamąjį nuosprendį yra įmanomas viso baudžiamosios persekiojimo atžvilgiu, pradedant ikiteisminiu tyrimu ir baigiant bausmės vykdymu. Tačiau jam galioja lygiavertiškumo ir nesikišimo į svetimą jurisdikciją principai. Dėl pastarojo atsižvelgimas nėra priskirtinas tarptautinės teisinės pagalbos sričiai.
2. Teistumo faktas, atsižvelgiant į užsienio valstybės teismo nuosprendį, yra nustatomas tiek pagal nacionalinę, tiek pagal užsienio valstybės teisę, taikant *lex mitior* taisyklę.
3. Į užsienio valstybės teismo nuosprendį galima atsižvelgti svarstant klausimą dėl atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės ar taikant sankcijos skyrimo taisyklės (pvz., vertinant veikos pakartotinumą). Tas pats galioja ir sprendžiant klausimą dėl sąlyginio atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės, bausmės vykdymo atidėjimo ar lygtinio paleidimo iš įkalinimo įstaigos.
4. Bausmių bendrinimas su užsienio valstybės teismo nuosprendžiu yra neįmanomas visais atvejais, jeigu užsienio valstybės teismo nuosprendžiu paskirta bausmė nėra (visiškai) įvykdyta.
5. Jeigu užsienyje paskirta bausmė buvo visiškai įvykdyta, bendrinimas pagal BK 63 str. 9 d. yra įmanomas, analogiškai ir atšaukus sąlyginį atleidimą nuo baudžiamosios atsakomybės. Taip pat galima bendrinti ir pagal BK 64 str., jeigu, neatlikus Lietuvoje paskirtos bausmės, užsienyje padaroma nauja nusikalstama veika ir bausmė įvykdoma.
6. Atvirkštiniais atvejais, jei, neatlikus užsienyje paskirtos bausmės, Lietuvoje padaroma nauja nusikalstama veika, bendrinimas pagal 64 str. nėra įmanomas, tačiau, kaip ir kitų teisinių kliūčių atveju, svarstytinas bausmės sušvelninimas ar BK 54 str. 3 d. taikymas, jei „reguliari“ bausmė atsižvelgiant į visas aplinkybes pasirodė neteisinga.
7. Į užsienio valstybės apkaltinamąjį nuosprendį atsižvelgtina kai kuriais proceso klausimais, taip pat (jeigu nesama tos pačios procesinės veikos) aiškinant materialiuosius nusikalstamos veikos požymius, jeigu specialiosios dalies straipsniai numato atitinkamas sąsajas.

LITERATŪRA

I. Teisės aktai, jurisprudencija ir lydimoji medžiaga

1. 1970 m. Europos konvencija dėl tarptautinio baudžiamųjų nuosprendžių pripažinimo // Valstybės žinios, 1997-11-07, Nr. 101-2551.
2. Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija // Oficialusis leidinys, C 326, 26.10.2012, p. 391.
3. Europos Sąjungos sutartis (ankstesnė redakcija) // Oficialusis leidinys, C 325, 24.12.2002, p. 5.
4. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas, 2014-05-27, C-129/14 PPU – *Zoran Spasic*.
5. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas, 2017-09-21, C-171/16 – *Trayan Beshkov./Sofijska gradska prokuratura*.
6. Kauno apygardos teismo 2008-11-06 nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-168-348/08.
7. Kauno apygardos teismo 2016-08-31 nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-1082-290/2016.
8. Kauno apygardos teismo 2017-02-17 nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1-64-238/2009.
9. Kauno apygardos teismo 2017-05-04 nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-345-594/2017.
10. Kėdainių r. apylinkės teismo 2016-07-28 nutartis baudžiamojoje byloje Nr. N1-8-188/2012.
11. Klaipėdos apygardos teismo 2017-09-08 nutartis baudžiamojoje byloje Nr. T-71-380/2017.
12. Konvencija dėl Šengeno susitarimo įgyvendinimo, 1985-06-14 // Oficialusis leidinys, L 239, 22.9.2000, p. 19.
13. Lietuvos apeliacinio teismo 2015-05-15 nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-263-150/2015.
14. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006-09-19 nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-494/2006.
15. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010-07-02 nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-366/2010.
16. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012-05-22 nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-274/2012.
17. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016-06-16 nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-2-699/2016.

18. Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas // Valstybės žinios, 2000-10-25, Nr. 89-2741.
19. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 7, 8, 27, 60, 95, 97, 151, 151-1, 153, 162, 307, 308, 309 straipsnių ir priedo pakeitimo ir Kodekso papildymo 100-1, 100-2, 152-1, 251-1 straipsniais įstatymas // Teisės aktų registras, 2014-03-24, Nr. 3404.
20. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 43, 47, 54, 62, 63, 64, 68-1, 68-2, 71, 75, 90, 226 ir 227 straipsnių pakeitimo įstatymas Nr. XIII-653 // Teisės aktų registras, 2017-10-05, Nr. 15859.
21. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas // Valstybės žinios, 2002-04-09, Nr. 37-1341.
22. Lietuvos Respublikos bausmių vykdymo kodeksas // Valstybės žinios, 2002-07-19, Nr. 73-3084.
23. Lietuvos Respublikos teisingumo ministerija, Tarybos pamatinio sprendimo 2008/675/TVR ir Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 7, 25, 26, 27, 97, 196, 197, 217, 218, 250, 2501, 251, 252, 253, 254, 256, 2571, 267, 2671, 270, 2701, 271, 2771, 288, 295, 310 straipsnių ir kodekso priedo pakeitimo ir papildymo bei kodekso papildymo 2241, 2491, 2502, 2503, 2504, 2505, 2521 ir 2702 straipsniais įstatymo projekto atitikties lentelė, 2010-12-23, Nr. 10-2028-04.
24. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2016-12-19 sprendimas administracinėje byloje Nr. A-2564-520/2016.
25. Panevėžio apygardos teismo 2017-04-06 nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1-S-77-531/2017.
26. Sutartis dėl Europos Sąjungos veikimo // Oficialusis leidinys, C 326, 26.10.2012, p. 1.
27. Tarybos pamatinis sprendimas 2008/675/TVR, 2008-07-24, dėl atsižvelgimo į apkaltinamuosius nuosprendžius Europos Sąjungos valstybėse narėse naujose baudžiamosiose bylose // Oficialusis leidinys, 220, 15.8.2008, p. 32.

II. Mokslinė literatūra

28. *McClea D.* (ed.). *International Co-operation in Civil and Criminal Matters*. Third Edition. Oxford University Press, 2012.
29. *Sakalauskas G., Namavičius J.* Išvada įstatymo projektui Nr. XIII-1066 // Teisės e-aktualijos, 2017/2018, Nr. 14 (netrukus pasirodys).
30. *Schnorr v. Carolsfeld L.* Die mitbestrafte Nachtat im internationalen Strafrecht // *Lüttger H. u.a.* (Hrsg.). *Festschrift für Ernst Heinitz zum 70. Geburtstag*, Berlin: Walter de Gruyter, 1972, p. 765–775.

31. *Schomburg W. et al.* Internationale Rechtshilfe in Strafsachen, 5. Aufl., München: C.H. Beck, 2012.
32. *Simanaitytė E.* Bausmės vykdymo atidėjimas ir aktualios jo problemos // *Teisė*, 2016, t. 98, p. 200–213.
33. *Zeder F.* Vorabentscheidungsersuchen des Rayonen Sad (Bezirksgericht) Sofia im Verfahren über die Bildung einer Gesamtfreiheitsstrafe über Trayan Beshkov, C-171/16, *Journal für Strafrecht*, 2017/1, p. 71.

Dr. Justas NAMAVIČIUS
Litauisches Rechtsinstitut

BERÜCKSICHTIGUNG EINES AUSLÄNDISCHEN STRAFURTEILS IN EINEM NEUEN STRAFVERFAHREN VOR DEM LITAUISCHEN GERICHT

Zusammenfassung

Der Aufsatz behandelt die Fragen der Berücksichtigung der ausländischen Strafurteile vor einem nationalen Gericht, vor allem im Hinblick auf die in anderen EU-Mitgliedstaaten ergangene Verurteilungen. Dieses Rechtsinstitut berührt weder das *non bis in idem*-Verbot, da hier unterschiedliche Taten abgeurteilt werden, noch gehört es zu der internationalen Rechtshilfe: Das nationale Gericht berücksichtigt die Feststellungen eines ausländischen Gerichts für die eigenen Verfahrenszwecke, lässt aber das ausländische Urteil unangetastet und übernimmt erst recht keine Vollstreckung. Als Rechtsgrundlage im EU-Raum gilt der Rahmenbeschluss vom 24.07.2008, 2008/675/JI, zur Berücksichtigung der in anderen Mitgliedstaaten der Europäischen Union ergangenen Verurteilungen in einem neuen Strafverfahren, welches im Jahre 2014 durch die Ergänzung des Art. 97 des litauischen StGB (Rechtswirkungen der Vorstrafe) umgesetzt wurde. Freilich hatte der Gesetzgeber eine weitergehende Regelung geschaffen, indem er sie auf alle ausländischen Strafurteile erstreckte, ohne Begrenzung auf die EU-Mitgliedsländer, freilich mit dem Erfordernis der gegenseitigen Strafbarkeit sowie einem allgemeinen *ordre public*-Vorbehalt.

Die Berücksichtigung beruht auf zwei Grundgedanken: Zum einen auf dem Grundsatz der Nichteinmischung, welcher besagt, dass das ausländische Urteil nicht angetastet werden darf⁵⁵. Zum anderen gilt das Prinzip der Gleichstellung: Soweit möglich, ist das nationale Gericht gehalten, dem (früheren) ausländischen Urteil die gleichen Rechtswirkungen zuzusprechen wie es in einem inländischen Verfahren der Fall wäre. Im Hinblick auf die rechtlichen Regeln der Bestimmung und der Dauer der strafrechtlichen Vorbelastung gilt wegen der Nähe dieses Instituts zum Prinzip der gegenseitigen Anerkennung der *lex mitior*-Grundsatz. In der Praxis werden die ausländischen Vorstrafen vor allem mit Blick auf die Folgen der Strafzumessung, den Widerruf von Bewährungsentscheidungen oder der Anwendung von Verjährungsregeln berücksichtigt. Die schwierigste Frage ist die Möglichkeit einer (nachträglichen) Gesamtstrafenbildung mit der ausländischen Verurteilung (welche für den Verurteilten unter der Anrechnung der erlittenen Haft u.U. vorteilhaft sein kann). Diese Fälle werden von litauischen Bezirksgerichten uneinheitlich entschieden. Man ist sich weitgehend einig, dass wegen des Nichteinmischungsgrundsatzes eine noch nicht (vollständig) vollstreckte ausländische Strafe nicht berücksichtigt werden darf. Umstritten sind hingegen die Fälle, wenn die Strafe im Ausland bereits vollstreckt wurde (dabei ist zu beachten, dass das litauische StGB eine Gesamtstrafenbildung mit einer vollstreckten Strafe an sich durch-

⁵⁵ Vgl. auch EuGH v. 21.09.2017, C-171/16 – *Trayan Beshkov/I.Sofijska gradska prokuratura*.

aus zulässt). In solchen Fällen ist wegen des Gleichstellungsgrundsatzes der Praxis Vorzug zu geben, welche die ausländische Verurteilung in die Gesamtstrafe prinzipiell einbezieht. Wurde die Strafe im Ausland vollständig vollstreckt, steht das Prinzip der Nichteinmischung einer Berücksichtigung nicht entgegen. Den teilweise zufälligen Ergebnissen (z.B. bei der Nichtvollstreckung oder anderen rechtlichen Hindernissen zur Bildung der Gesamtstrafe) sollte im Einzelfall mit einem Härteausgleich begegnet werden.